

Erdélyi Örmény Gyökerek

Füzetek

Fővárosi Örmény Klub időszaki kiadványa
I. évfolyam 1997/4. szám 1997. június

„Emlékek nélkül,
népeknek híre csak
árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén du. 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis u. 1-3. I. emeleti zeneterembe.

Dr. Bertényi Iván

A heraldika /címertan/ alapjai

A címer jelvény, amelynek az alapeleme egy pajzs. Kialakulását annak tudhatjuk be, hogy 1000 körül a nyílvevő átütő ereje megnőtt. Páncélt és sisakot öltöttek a lovagok, de így felismerhetetlenné váltak. Valamilyen megoldást kellett találni. Ki is találtak két megoldást, az egyik a pajzs volt, a másik a zászló. A pajzsra a felületére bármilyen jelvényt rá lehetett festeni, s ez stabil volt, nem kellett attól félni, hogy leesik róla. A zászló előnye az volt, hogy minden oldalról látszott, de akadályozta a harcot a csatában, s így mindenki nem viselhetett zászlót.

Igy alakultak hát ki a címerek, de a kérdés: mikor? A heraldikusok vitatkoznak ezen. Nagyon sokáig a Bayeux-i falikárpitot tartották olyannak, ahol az első címerek megjelentek. Ebben a kis festői francia kikötővárosban egy hatalmas teremben van körben kifeszítve az a falikárpit, /XI. sz./, amely Normandiai Vilmosnak Harold király elleni háborúját és győzelmét ábrázolja. A rajta szereplők pajzsain különböző színes jelek vannak. Matild királynő és udvarhölgyei hímezték. Ugyanaz a személy a kárpiton különböző jelekkel fordul elő, tehát nem állandó a jelvény. Van egy olyan jelenet is, ahol Vilmos felcsapja a sisakrostélyát, hogy felismerjék, mivel a pajzson lévő jelről nem ismerték fel. /Egyes jeleneteknél szövegek is tudósítanak!/. A kárpit tanúságát mint első címer-előfordulást, elvetették.

Van egy másik adat 1000 körül: egy normandiai gróf és egy lovas harcra indulnak egymás ellen, de megírják egymásnak, milyen jelről ismerhetik fel egymást, milyen zászlóval vonulnak fel. Emlegetik ezenkívül a Plantagenet család egyik őst is, akinek fennmaradt egy zománcablácskája, melyben ágaskodó oroszlánok vannak, mint az angol királyi címeren, de a pecsétjén nem mindig ezt használta. Van egy feljegyzés 1128-

ból, hogy amikor lovaggá ütötték, apósa, az angol király olyan pajzsot ajándékozott neki, melyen kicsiny oroszlánok voltak. Egyesek ezt az alkalmat tekintették a címerek születése időpontjának, de ezt is elvetették. A XII. századból egy gróft tartanak az első címertulajdonosnak, akinek két pecsétje is fennmaradt, az egyikén kockázott /négyzettrácsos/ pajzs látható, a másikon kockázott zászló. Ennyit a címerek kialakulásáról !

A címerek gyakorlati felhasználása nagyon sokrétű. Elsősorban a csatamezőn, de nemcsak itt maradtak használatban. A zászlókat, mikor hazatértek, ki lehetett tűzni a vár fokára, s ez jelentette: itthon van a várúr. A címet rá lehetett festeni egy használati tárgyra, s akkor már a tulajdonost jelölte. Polgári használatban a pecséteken megjelentek a címerek, s mivel a középkorban a pecséteknek nagyobb jelentőségük volt, a használatban a címerek elterjedtek. Sokan kezdenek pecséteket használni, a XIII. században Normandiában parasztpecséteket is használtak. A különböző céhek is pecséteket választanak, hogy áruikat megjelöljék. Városok, testületek használnak címereket, s ez elterjed az egész nyugati kultúrkörben.

Magyarországon az első címer III. Béla királyunk pénzén jelenik meg: a kettős kereszt. 1202-ben Imre királyunk egyik oklevelén szerepel a sávozott pajzs, a magyar címer egyik fele. Itt 2-2-2-1 tagolásban kis oroszlánok lépkednek egymás felé, az utolsó páratlan. Közöttük kicsiny pajzsocskák vannak. Ám ez a forma II. András korát nem érte meg.

Hatalmas probléma a címer szimbolikája, hogy mit jelenthet? A szakember nehezen válaszol, XX. századi logikával nem tudjuk kisütni, hogy a középkorban mire gondolhattak. Néhány esetben azonban tudjuk a jelentéseket. ha megmaradt a címert adományozó levél, s az oklevél elmondja, hogy ez és ez, ezt jelenti.

A magyar címer alkotóelemeinek a jelentéseire is a legkülönbözőbb magyarázatok születtek. Kettős kereszt: a bizánci ereklyetartó ládikákon van ilyen felfestve. / Bizáncban nem alakult ki olyan heraldika, mint nálunk/. /A kereszt Krisztus kiszenvetését ábrázolja: az egyes is, a kettős is, a hármassal is. Az egyes keresztnek van egy vízszintes és egy függőleges szára. Gyakori az olyan ábrázolás, ahol Krisztus feje felett egy tábla van, INRI rövidítéssel. A latin rövidítés magyar jelentése: Názáreti Jézus a zsidók királya. Ezt a táblát meghosszabbították, s így kapjuk a kettős keresztet. Szokásos volt a felfeszített lába alá egy támaszt helyezni. Ez néha egyenesen, néha ferdén áll. Ennek a meghosszabbításával jön létre a hármaskereszt.

Nálunk megvan a vallásos jelentése a kettős keresztnek, ez a XIII. század végi királyi pecsétekről állapítható meg. Lehet, hogy III. Béla a bizánci császárok mellé akarta magát állítani a kettős kereszt alkalmazásával. IV. /Kun/ László és III. András idejében a kettős keresztre egy töviskoronát helyeztek. Ez a vallási jellegű motívum azonban

hamar eltűnik a magyar címerből. A sávozat is egyszercsak megjelenik és nincs rá magyarázat.

Imre királyunk Aragóniából hozott magának feleséget Konstancia személyében. Az aragon címer vörössel és arannyal többször hasított. A királyi házasságoknál a feleséggel együtt egy lovagi környezet is átköltözik. Fordítva is előfordul: II. András leánya, Jolánta az ibériai félszigetre megy, vele is mennek magyarok, akik beolvadtak az ottani környezetbe. Valószínű, hogy a magyarok látva az aragóniai címert, választották a sávozást, csak nem függőleges, hanem vízszintes megoldásban.

A sávozat és a kettős kereszt állandó jellegűvé válik. Egy talapzat kerül a kettős kereszt alá a XIII. században. A nyugati heraldika meglehetősen absztrakt, míg a magyarra azt mondják, hogy naturalisztikus. A XIV. században a talapzatot kezdik cifrázni, kialakul a hármashalom forma. A legszebben Nagy Lajosnál jelenik meg.

Kettőspecsétjein látható, annak hátoldalán. A szlovák heraldikusok Nagy Lajos pecsétjét vették alapul mai címerükhöz.

A címereknél van egy szemléletváltás. A címer először a személyre, a tulajdonosra, a családra mutat, majd kezdi jelenteni a területet. Így egy hosszú ideig uralkodó dinasztia címeréből az ország címere válhat. Az utolsó Árpád-házi királyok úgy tekintik már a sávozatot és a kettős keresztet, mint Magyarország címerét. Az Anjou családbeli Károly Róbert kettős pajzsának egyik fele az ő családi címere /liliomok/, a másik a sávozat /vörös-ezüst/. Kettős pecsétet használ, a kettős kereszt pecsétje hátoldalán szerepel. Ezekkel szimbolizálja, hogy ő Magyarország uralkodója.

Ezután minden uralkodóház uralomra kerülésekor megmarad a sávozat és a kettős kereszt, de hozzáadják eddigi országaik címereit. A Habsburgoknál a tartományok özöne fordul elő. Ferenc Józsefnek 69 címe van /Ausztria császára, Magyarország királya.../ A címereket feltüntetik, mert ha kihagyják, mintha lemondtak volna róluk. Igénycímerek: jelzik, hogy azon tartományok a dinasztiahoz tartoztak.

Sokszor, ha egy város címert választ magának, akkor a városatyák abba minden jellemzőt bele akarnak tenni. A kommunista időszakban a vörös csillagot is kötelező volt betenni. A címerek úgy mutattak, mintha egy kaptafára készültek volna. Nem voltak alkalmasak megkülönböztetésre, ami pedig ősi funkciójuk.

A címerpajzson egy sajátos tolvajnyelv érvényesül. Hasítva: függőlegesen; vágva: vízszintesen osztott; de lehet haránt is. Nem szabad minden színt használni. Messziről látni kellett a címert a csatamezőn. Jól megkülönböztethető ábrázolásoknak kellett lenniük a címereken. A kialakult színhasználat: arany-ezüst, kék, zöld, vörös, fekete. A XII. században nagy fapajzsok voltak, posztóval bevonva a felületük, az arany és az

ezüst színűek a fémpántok voltak. Később a színekhez társult az emberi test ábrázolásának színe, a pajzson kívüli elemeknél pedig a bíbor. Vannak túlzások az ábrázolásokban, pl. az állatábrázolásoknál. A szamosújvári címeren a kétfejű sas ki van feszítve. A valóságban nincs ilyen. A egyfejű sas a német király címerállata, a kétfejű sas a császáré. /Akad háromfejű sas is./

Finomodik minden, a címerpajzson kívüli ábrázolások is. Valakinek tartania kell a pajzsot. Így kerülnek mellé vadember, angyalok. /A magyar címert tartó angyalokról a címerleírás azt szögezi le, hogy azok nem nők, hanem fiatal fiúk !/

Van növényi ornamentika is a pajzs körül.

Sisak- és sisakdíszábrázolások is tartoznak a címerekhez. A XIII-XIV. században néha csak sisakot és sisakdíszat ábrázolnak. A sisakdísz azonos a pajzs főábrázolásával: a sisak fölött megismétlik. A pajzs azonban önmagában is címer. A sisak, a sisakdísz, a címertartók csak kiegészítő elemek. Szerepelnek szalagokra írt csatakiáltások is. Marsallok címerénél a pajzs mögé két marsallbotot tesznek, az admirálisnál két keresztbetett horgonyt. Egyházi személyeknél a pajzs fölött kalap, melyről bojtok csüngnek alá. A pápának tiarája /hármaskoronája/ van. A főúri rangokat is jelzik a címerre helyezett koronákon. Az 5 gyöngyű: nemes; 7 gyöngyű: báró; 9 gyöngyű: gróf. A hercegeknek kalapszerű, királyi koronához hasonló jár.

Befejezésül egy heraldikai csemege, mely örményvonatkozású. Mikor hosszú vita után a szocialista szovjet köztársaságok címert választottak, az örmény címerbe az Ararát került. Törökország ez ellen tiltakozott, mivel az Ararát Törökország területén van. Az akkori szovjet külügyi népbiztos, Litvinov válaszában azzal hárította el a tiltakozást, hogy tudomása szerint a török címerben szereplő félhold sem török terület !

Dr. Bertényi Iván
egyetemi tanár

<p>Szerkesztőségi megjegyzés: A cikk a Fővárosi Örmény Klubban 1997. május 15-én elhangzott előadás magnófelvétele alapján készült. A cikk elkészítése idején az MTV 2 1997. május 25-én sugárzott Kerekék és lépések című műsorában Entz Géza művészettörténész elemezte a csengersimai ref. templom kazettás mennyezetén lévő</p>

ábrázolásokat, s megemlítette: a kétfejű sas az örökéletet jelenti, s ábrázolása az örmények körében igen elterjedt !

Karácsony Ernő rajza

Örmény adalékok a Duna tájékaról, főleg a XVIII. századból

(elhangzott 1997. május 15-én)

A magyar nagyközönség elsősorban az erdélyi örménységről tud. Mostanában is jelent meg több írás, melynek címében ez szerepel is. Ám a magyarországi örménység elterjedtsége sokkal szélesebb körű. Most a középkori örmény-magyar kapcsolatokról nem kívánok szólni, csak az újkoriakról.

Először talán azt említeném meg, hogy az erdélyi mellett volt bácskai örménység is, hisz Újvidéken 1739-ben alakult meg az örmény katolikus egyházközség. / Róluk már szóltam korábbi előadásaimban is./ Most a mai Magyarország területéről hoznék örményadalékokat, igaz nagyrészt ezek is az erdélyi vagy bácskai gyökerekre mennek vissza.

Az is eléggé köztudott, hogy hazánk mai területén sok pusztát béreltek az erdélyi örmények. Ezeken tartották a felvásárolt állatokat, majd innen szállították tovább. 1744-ben Szarvas vidékén 7 pusztán találtak az összeírók 4 bolgár, 1 görög pusztabérlő mellett 14 - főleg szamosújvári - örmény pusztabérlőt. A megye más helyein is ott voltak az örmények, Békés megyéről van itt szó, még több mai családban is tudnak Békés megyei vonatkozásokról.

De az örmény családok már Pesten is ott vannak a XIX. század folyamán. A Gyertyánffy és a Jakabffy családok bekerültek a város legnagyobb adófizetői közé. De más téren is találunk örményeket !

Patrubány Gergely /Erzsébetváros 1830- Bp. 1891./ Budapest tisztifőorvosa volt. /Emléktáblája is van a IX. kerületben a Vámház kőrút egyik bérházán !/ Korábban élt Pesten Csasz Mårton /1796-1860/, aki 1834-től az egyetemen az anatómia tanára volt. Unokatestvére Csasz Lajos / 1806-1866/ orvosi diplomáját Pesten szerezte, majd Gyulára került kórházi főorvosnak, s ott leánya bekerült egy olyan családba, melyben a görögség is képviselve volt. Érdekes útvonal: szamosújvári a Csasz család, a következő színhely Pest, s innen Gyula, / mely városnak vannak más örmény családdal kapcsolatos vonatkozásai, hisz a történetíró Karácsonyi János örmény származású és gyulai !/.

Most azonban más, nem erdélyi kapcsolatú adalékokat említenék ! A XVI. század közepén Budán már megtalálhatók az örmény kereskedők a görögök mellett. A török adó- és vámösszeírásokban ugyanis az egyes nevek mellett ott szerepel a nemzetiség feljegyzése: rum vagy urum = görög, ermeni = örmény.

A török kiűzése után is ott voltak Pesten az örmények, hisz a kereskedő-összeírások a következő képet adják:

	1696	1702	1709	
görög	-	3	3	
bolgár	4		5	5
örmény	1	12	5	

Említettem már egy korábbi előadásomban, hogy a tokaji görög kereskedők körében az egyik legtekintélyesebb család a Karácsony/Karácsonyi volt. Ennek egyik tagja, Karácsony Sándor nagystílű tevékenységével magára vonta a hatóságok figyelmét és vizsgálták tevékenységét. A vizsgálat iratai között szerepel egy kivonat a szegedi harmincadvám-naplóból 1710. június 21., - október 7. közötti időből olyanokról, akik a Szeged-Kecskemét útvonalon jártak. E nevek olvashatók benne: Isak Aermin, Parsian Aermen, majd: Parsiaan Isaias Aermin ex Bellgrad és David Aermen. / Főleg textil és bőraru után fizettek harmincadot !/

Ezek csak szemelvények, de további kutatások még sok érdekes adatot tárhatnak fel.

dr. Sasvári

László

<><><><><><>

Bemutatkoznak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökségi tagjai sorozatból:

Kapcsolatom az örménységgel

Piarista diákként fiatalon érdeklődtem a keleti egyházak, így az örmény egyház iránt is. 1950 őszének egyik vasárnapján, egy diákmise után felkerestem a Semmelweis utcai örmény egyházközséget, s ott maradtam misére is. Kádár Dániel atya hívott, menjek el máskor is. Többször vettem részt mint segédkező egyes ünnepi alkalmakkor. Előfordult, hogy a kápolnában néhai Timkó Imre görög liturgiát mondott, s ezeken is részt vettem. Akkor olvastam el Hovhanesian Eghia Armenia népe című könyvét, s kezembe került néhány múlt századi Armenia folyóirat is.

Összeszedtem némi ismeretet az örménységről, s mikor komolyabban kezdtem foglalkozni történeti kutatásokkal, főleg a magyarországi görög kereskedők történetével, akkor örmény tárgyú adalékokra is bukkantam. Majd alkalmam nyílt újságokban is irogatni, s így újságcikkeim között is előfordult néhány örmény téma. Mint családós ember is jártam néhányszor, családom tagjaival együtt is az Orlay utcai kápolnában.

Legújabb kapcsolataim pedig onnan adódnak, hogy megtekintettem 1996 őszén az örmény kiállítást, ahol beírtam nevem a vendégkönyvbe észrevételeimmel. Ezek után meghívást kaptam előadás tartására, 1996. december 19-re a Fővárosi Örmény Klubba. Az előadásom kedvező fogadtatásra talált.

Az örménységnek elsősorban a vallási kultúrája érdekel, s érdeklődésem így fogalmazná meg: mi az a többlet, amit az örmény egyház adhat? A rendelkezésemre álló lehetőségek kapcsán ennek megismertetését kívánnám segíteni.

dr. Sasvári

László

Az 1996 nov. 21-26 között kiállított, Velünk élő kultúrák: Örmények c. kiállítás anyagából:

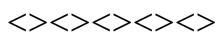
Tudja-e Ön, kedves honfitársunk, hogy milyen sok örmény származású van barátai, ismerősei, szomszédai, munkatársai között? A nevek - általában - elárulják viselőjük származását, de azt is, hogy mely területről származik a család, illetve a tatár, majd török üldöztetések elől milyen útvonalon menekültek az örmények. Ezért az örmény származású családok nevei között fellelhetők az örmény nyelvű neveken kívül török, perzsa, latin, héber, görög, arab, német, szláv, lengyel, román és magyar eredetű nevek is. Megérkezve Erdélybe a XVII. században - természetes folyamat eredményeként - igen sok családnév elmagyarosodott.

Az alábbi örmény családnéveket Szongott Kristóf 1898-ban kiadott „A magyarhoni örmény családok Genealógiája” c. könyvében feltárt 1182 családnév közül válogattuk, kiegészítve a XX. századi betelepülők neveivel. A felsorolás csupán bemutató jellegű, ezért elnézést kérünk azon örmény családoktól, akik nevei itt nem szerepelnek.

Agopcsa	Ámbrus	Bocsánczi	Czetz
Aján	Ájváz	Bogdán	Cziriák
Ajtony	Árvai	Bogdánfi	Császár
Akopján	Ávéd	Bogdánovics	Csausz
Alexa	Ázbej	Borbíró	Csiky
Ansurján	Bakerján	Böhm	Csomák
Antalfi	Balabanian	Bősze	Dajbukát
Arbanász	Balta	Buslig	Dániel
Asperján	Bányai	Buzát	Dávid
Avanesian	Bazilidesz	Buzesko	Diramerján
Avedikh	Beczássy	Buzogány	Dobák
Ábrahám	Bedrossián	Capdebo	Dobál
Ágoston	Beteg	Ciprián	Dobribán
Ákontz	Biluska	Czárán	Dóczi

Donogán	Jagamast	Maradék	Pleska
Donovák	Jamgosian	Markarian	Pongrácz
Dragomán	Jengibarjan	Markovich	Pungucz
Duducz	Jeremiás	Marosfi	Rácz
Duha	Jeretzian	Mártonfi	Retezár
Dsokebin	Jolbej	Másvilági	Roska
Ember	Joseffi	Medgyesi	Román
Esztegár	Kabdebó	Melikián	Sahin
Farkas	Kapatán	Melikh	Sárga
Fáraó	Kapitán	Merza	Sáska
Fark	Karapetián	Meskó	Serkisian
Fejér	Karácsony	Mészáros	Simay
Flórián	Karátsonyi	Misug	Simon
Fogolyán	Kasza	Moldován	Simonovics
Fugulyán	Katona	Moldvai	Spécián
Gabányi	Kazatsay	Muradin	Susán
Gábrus	Kehes	Násztur	Szamosujvári
Gajzágó	Keresztes	Nazarján	Szappanyos
Gaszperján	Kincses	Novák	Szarukán
Gách	Király	Nuridsán	Szábel
Gámenczi	Kirkosa	Nyegrucz	Számtartó
Gáspár	Kiss	Onucsán	Szárkiszján
Gergelyfi	Kocsár	Osztian	Szász
Gogomán	Kolcza	Ötvös	Száva
Gopcsa	Kondrai	Pakulár	Szekula
Gorác	Kopasz	Palatsián	Szenkovics
Gorove	Korbuly	Pap	Szentpéteri
Gorovej	Kovrig	Pap-Gergely	Szerján
Govrik	Kövér	Pattantyús- Ábrahám	Székelyhidi
Görög	Kristóf	Pátrubán	Szongott
Göcseján	Kritsa	Páskuly	Tarpinian
Gülbekián	Lászlóffy	Pászákász	Tarisnyás
Gyergyai	Lázár	Pécsics	Temesváry
Gyertyánfi	Lengyel	Peltekián	Todorfi
Hacsaturján	Lukács	Persián	Tolokán
Hankovics	Lukácsi	Petelei	Török
Hollósy	Lukácsfi	Petráskó	Tutsek
Issekutz	Macskásy	Petul	Tyrian
Istvánfi	Malhazián	Pingiczter	Urmánczy
Jagamos	Mály	Pismisian	Vastag
Jakabffy	Mánya	Placsintár	Vartapetján
Jakobovits	Mányó		Vákár

Várterész	Vikol	Vuzdugián	Zárug
Vertán	Voith	Zajzon	Zászlófi
Verzár	Volf(Wolf)	Zakar	Zobor
Viczián	Vozgericsán	Zachariás	Zuhál

Egy örmény utazó-kereskedő a Duna mentén a XVIII. században

(Kivonat a szerzőnek a Fővárosi Örmény Klub 1997. május 15-én elhangzott előadásából)

1780-ban keresztül utazott hazánk földjén a tudós archeológus Domenico Sestini (1750-1832), aki uti élményeiről naplót vezetett, mely 1815-ben Firenzében jelent meg: "Viaggio curioso-scientifico-antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungharia fino a Vienna" címmel.

Sestini útleírása gazdag forrásgyűjtemény a korabeli tudomány, a fellendülő műgyűjtés történetéhez, de emellett gazdag művelődéstörténeti adatokkal szolgál a felvilágosodás kori Magyarországra vonatkozóan.

Szerzőnk 1778-ban utazott Konstantinápolyba, ahol 18 évet töltött el. Mecénása a brit követ, Sir Robert Ainslie megbízta antik éremgyűjteménye rendezésével és gyarapításával. Több utat tett az akkori török birodalom területén. Hatalmas tudományos munkásságából és utinaplóiból jelenleg **az örmény vonatkozású adatokat foglaljuk össze.**

Sestini 1779-ben indult el Konstantinápolyból Bukarestbe, odautazása során érméket is gyűjtött a brit követ számára, s az egyik trákiai faluban megpihentek, Sestini pedig elindult éremszerző útjára: "Este elmentem az aranyművesek utcájába, akik **örmények** és görögök voltak, ahol néhány vésett drágakövet, néhány Hadrianus érmét és municipális veretet vettem. Láttam egy jó, arany Philippos-t és néhány ezüst Iysimachos-t, melyeket a tulajdonosnál hagytam az árukat érintő véleménykülönbség miatt."

A brit követ gyűjteményében nemcsak régi görög és római érmék, hanem **örmény pénzek** is voltak, **ezeket Sestini meghatározta, leírta, lerajzolta és publikálta.** A publikációból kitűnik, hogy ezek a Rupenida dinasztia érmei voltak az 1080-1375 közötti időből. Ugyanakkor nyilvánvalóvá válik, **hogy firenzei származású szerzőnk az örmény nyelvben is járatos volt.** Sestini bukaresti tartózkodása kb. 8 hónapot tett ki, innen indult tovább 1780 nyarán Erdélyen keresztül Bécs irányába, ahol a híres császári éremgyűjteményt kívánta tanulmányozni. A határt a vöröstoronyi szorosnál lépték át, az első nagyobb település Nagyszeben (Hermannstadt) volt. Sestini a város népességét 16 ezerre teszi, ezek között magyarok, szászok, székelyek (siculi), románok, görögök, **örmények**, morvák, lengyelek, oroszok, bolgárok, szerbek, zsidók és cigányok voltak, de ezek a népek, mint írja, nemcsak Nagyszebenben, hanem egész Erdélyben megtalálhatók. Továbbmenve, Gyulafehérváron is találkozott örményekkel. (i.m. 100. old) Pest-budai tartózkodásáról írva, Sestini név szerint említ egy örmény kereskedőt:

" julius 11. kedd - Ma reggel, miután átvettem Hagi Mussa-tól az utazóládáimat, melyeket Hermannstadtban bíztam rá,..." (Viaggio curioso etc. 166. old.)

Az olasz utazó és örmény barátja ("il mio Armeno") együtt folytatták az útjukat Bécs felé: " Az örményem, Hagi Mussa szintén a társaságunkban volt, aki meg volt rakodva áruival, melyeknek Bécs volt a rendeltetési helye." (Viaggio curioso etc. 168.old.)

Egyéb korabeli útleírásokat olvasva, legnagyobb meglepetésemre Hagi Hadgi Mussa nevével újra találkoztam. 1768-ban Bécsből a Dunán haladva egy Nicolaus Ernst Kleemann nevű német utazott egy tolmács (megjegyzem, hogy ő is örmény származású volt, de nevét nem ismerjük) és egy örmény kereskedő, Hadgi Mussa társaságában. Kleemann utiélményeit levél formában Stahremberg grófnak ajánlotta, s főleg a hajózással és egyes városok rövid ismertetésével foglalkozó írások ezek. Örmény útitársáról Kleemann több helyen is beszél, de a 7. levelet, szinte teljes egészében Hadgi Mussáról írja, aki régebben Maitre de Thé ("tea mester") volt egy konstantinápolyi holland követnél. Módos kereskedő volt, de egy szerencsétlen tűzvész során (talán az 1767-es nagy perai tűzről van szó) üzlete, s nyilván árukészlete, leégett. Stahremberg gróf közbejárására Bécsben egy tetemes árukészlethez jutott és ezzel ment el Konstantinápolyba, mellyel remélhetőleg megingott szerencsáját ismét helyre tudja majd állítani. Hadgi Mussa beszélt franciául, olaszul, törökül, görögül, (örményül), de csak keveset németül, tudjuk meg a szerzőtől. Minden valószínűség szerint ugyanarról az emberről emlékezik meg az olasz és német utazó, s ez az örmény kereskedő a XVIII. sz. végén, több ízben is megtette a Konstantinápoly-Bécs útvonalat, illetve a Krim-be is többször utazott, mert gyakran mesélte Kleemann-nak, hogy még a hírhedt Kaffa városát is kedvelte. Kleemann munkáját érdemes volna teljes egészében lefordítani, bizonyára még érdekes adatokat találnánk nála, esetleg más utazók munkáiban is, még Sestini-nél is lehetnek egyéb adatok, de minthogy nem ez a téma volt elsődlegesen kutatásaim célja, csak röviden tudtam összefoglalni az örmény vonatkozásokat.

Dr. Pető Mária
régész, muzeológus
Budapesti Történeti Múzeum

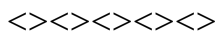
<><><><><>

Hírek, információk

Tisztelt Olvasónk !

Érdeklődéssel várjuk észrevételeiket és megjegyzéseiket a Fővárosi Örmény Klubbal és a Füzetekkel kapcsolatban. Például milyen témákkal foglalkozzunk, hogyan tehetnénk még érdekesebbé rendezvényeinket ? Felhívjuk a figyelmet, hogy a meghirdetett célkitűzéseinknek megfelelően mind a klubéletben mind a Füzetekben teret kívánunk biztosítani a szétszakadt családi kapcsolatok feltárásának. Egyrésztől elindítjuk az előadások között az "**Örmény családok bemutatkozása**" sorozatot, kérjük jelentkezésüket a bemutatkozásra. Másrésztől kiadványunkban teret biztosítunk felhívások-

nak, amelyekben a családi kapcsolatokat kutatják. Kiadványunkat eljuttatjuk Erdélybe is, azon városokba, ahol a gyökerek megszakadtak.

A Fővárosi Örmény Klub szervezésében 2 csoportban közel 30 klubtag látogatta meg a Magyar Országos Levéltárat 1997. április 22-én és április 29-én a Levéltári program keretében. Mindkét alkalommal Vissi Zsuzsanna főlevéltáros vezette a sétát, megismertetve bennünket az épület történetével, építészeti, képző és iparművészeti alkotásaival, a kutatómunka és irattár helyszíneivel. A séta során módunk volt megtekinteni Róth Miksa csodálatos üvegablakait, látni Szamosújvár címerét is. Emlékezetes marad a XVII.-XIX. századi eredeti tervrajzokból, látványtervekből rendezett kiállítás megtekintése is, ismert műemlékeink megvalósítás előtti időszakából. Köszönetünket fejezzük ki Vissi Zsuzsanna főlevéltárosnak hivatását szerető, a közművelődést szolgáló odaadó tevékenységéért.

dr. Issekutz Sarolta
a Fővárosi Örmény Klub házi-
asszonya

23 alapító taggal **megalakult az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**, amelyet a Fővárosi Bíróság a társadalmi szervezetek nyilvántartásába bejegyzett.

Az egyesület elnöke: dr. Issekutz Sarolta, **alelnöke:** Pertik Béla

Az egyesület elnöksége: dr. Borszéki Béla, Fancsali János, Juhos-Kiss János, dr. Sasvári László, Vákár Tibor

Az egyesület székhelye: 1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Postai címe: 1922 Budapest Pf. 168.

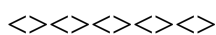
Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

A fogadóidő minden szerdán és pénteken 16-18 óra között.

Kivonat az egyesület alapszabályából:

Az egyesület célja és feladata:

- az örmény származásúak számára kulturális identitásőrző programok, találkozók szervezése, támogatása határainkon belül és kívül,
- a magyarországi és az erdélyi örmény irodalmi, történelmi, művészeti és tárgyi emlékek felkutatása, gyűjtése, állagának megőrzéséhez segítségnyújtás,
- kiadványok megjelentetése,
- együttműködés az erdélyi örménylakta településekkel,
- az örmény származásúak és armenológiai tanulmányokat folytató ifjúság tanulásának, továbbtanulásának támogatása,
- az örmény származásúak megsegítése, magyarörmény genealógiai gyökerek kutatása,
- együttműködés a hasonló célú társadalmi szervezetekkel határainkon belül és kívül a célok közös megvalósítása érdekében,
- az örmény kultúra és történelem iránt érdeklődők számára felvilágosítás adása.

A **Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat meghívja Önt és kedves családját 1997. június 13-ára délután 5 órakor kezdődő Világosító Szent Gergely Ünnepen, kopjafa állító rendezvényére**, mely a Csíkszeredai Polgármesteri Hivatal és a Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat között fennálló együttműködési kapcsolat jegyében zajlik.

Helye: Zuglói Kisebbségek Házának kertje (Budapest XIV. Pákozdi tér 12/a.

Utána kötetlen beszélgetés, állófogadás, örmény ételkülönlegességekkel.

<><><><><><>

Tájékoztatjuk az érdeklődőket, hogy az Erdélyi örmény gyökerek, látogatás őseink földjén c. körutazásra (1997. augusztus 14-18-ig, meghirdetve az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek áprilisi számában) a nagy létszámú érdeklődésre tekintettel minél hamarabb kérjük a személyes jelentkezést és egyúttal a 7.000 Ft/fő busz utiköltség befizetését, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén a megjelölt fogadói időben.

A további 90 DEM/fő részvételi díj legkésőbb július hónapban fizetendő be ugyanott.

<><><><><><>

Köszönetünket fejezzük ki Karácsony Ernő székelyudvarhelyi magyarörmény festőművésznek, aki az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek adományozta "A kála varázsa" c. olajfestményét. (140 x 120 cm)

<><><><><><>

Tájékoztatjuk olvasóinkat, hogy a Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat végleges székhelyére költözött:

Címe: 1054. Budapest V. Akadémia u. 1. II. em. 261. és 294.

Tel/fax: 153-4444/155 vagy 156 mellék.

Hivatali nyitvatartási rend: Hétfő 9-15 óra

Kedd 14-19

Szerda 9-15

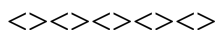
Csütörtök 12-17

dr. Issekutz Sarolta elnök félfogadása minden hónap 1. csüt. 16- 18 óráig II. em. 261.

A 261. szám alatti helyiségek irodaként működnek, míg a 294. szám alatti helyiségcsoport a közösség számára fenntartott helyiségek lesznek. E helyiségcsoport még nincs berendezve, a nyitásról értesítjük olvasóinkat. Itt fog megnyílni a fiatal örményszármazású képző-, ipar- és fotóművészek kiállítása és itt fog működni a rövidesen beindításra kerülő kézművesműhely, amelyben az ősi örmény motívumok felhasználásával szőnyegcsomózást, textilszövést, hímzést, csipkekészítést, egyéb örmény fortélyokat tanulhatnak az érdeklődők. Kérjük jelentkezésüket a titkárságon vagy a klubban személyesen, akár levélben a szerkesztőség címén. Kérjük segítségüket akár kellék, alapanyag, motívumok, akár ötletek tekintetében.

Várjuk fiatal örmény származású művészek jelentkezését, akik részt szeretnének venni kiállításainkon. A képző-, ipar- és fotóművészekon kívül keressük az örményszármazású előadóművészeket, zeneművészeket, táncművészeket, illetve amatőröket, akik

klubdélutánjainkon, egyéb rendezvényeinken szívesen vállalnának fellépést, bemutatkozást.

A Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat együttműködési megállapodást kötött a Pro Arménia Alapítvánnyal (Szamosújvár) az ARMÉNIA magyarörmény időszaki szemle laponkénti 200 példányban való megküldésére. Megérkezett az 1997/1., 17. szám, amelyhez az érdeklődők ingyen hozzájuthatnak. A korlátozott példányszám miatt kérjük azok jelentkezését, akik igényt tartanak rá (a Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Akadémia u. 1. székhelyén telefonon vagy levélben, akár a Klubban).

Erdélyi Örmény Gyökerek

A Fővárosi Örmény Klub időszaki kiadványa

Főszerkesztő: Dr Issekutz Sarolta

Munkatársak: dr. Sasvári László, dr. Magyar István Lénárd,

Juhos-Kiss János, Fancsali János

Szerkesztőség: 1922. Budapest Pf. 168. Tel: (1) 201-1011 Fax: (1) 201-2401